

РОЛЬ ПОЛІКЛІНІКИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИЧНОГО НАПРЯМКУ МЕДИЦИНИ

В.С. Ткачишин

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, Київ

Ключові слова: профілактика, поліклініка, напрямки реалізації.

Профілактика (від грецького «prophylaktikos» або латинського «prophylacticus» — запобіжний) в медицині в цілому розглядається як сукупність заходів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я населення держави і є основним принципом охорони здоров'я в Україні. Стан і рівень проведення профілактичних заходів в будь-якій країні відображає характер соціально-економічних, науково-технічних та політичних умов життя суспільства.

Мета роботи — визначення ролі поліклініки в реалізації профілактичного напрямку медицини.

Крім загального згаданого вище визначення, профілактика також включає забезпечення високого рівня здоров'я людини, її творчого довголіття, запобігання конкретним захворюванням або патологічним станам. Це цілісна система заходів, сформованих не тільки на первинні причини захворювання, а й на чинники ризику розвитку патологічних процесів. В питання профілактики входить усунення причин виникнення захворювань, поліпшення умов праці, побуту і відпочинку населення та охорона довкілля.

Розрізняють профілактику суспільну та індивідуальну, первинну і вторинну [1].

Суспільна або соціальна, профілактика передбачає охорону та зміцнення здоров'я окремого колективу чи суспільства в цілому. Це система політичних, соціальних, економічних, законодавчих, виховних, санітарно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та медичних заходів, що їх планово проводять на державному рівні та громадські організації з метою забезпечення всебічного розвитку фізичних і духовних сил громадян, усунення чинників шкідливого впливу на їхнє здоров'я. Суспільна профілактика спрямована на забезпечення високого рівня здоров'я населення, виключення причин, що призводять до хвороб, створення оптимальних умов для колективного життя, зокрема умов праці, відпочинку, матеріальне забезпечення, житлово-побутові умови, розширення асортименту продуктів харчування і непродовольчих товарів, а також розвиток охорони здоров'я, освіти, культури, фізичного виховання і спорту.

Індивідуальна профілактика включає заходи із запобігання захворювання, збереження і зміцнен-

ня здоров'я, які здійснює конкретна особа. Практично, ця профілактика зводиться до ведення здорового способу життя і, головним чином ґрунтується на дотриманні правил особистої гігієни в побуті й на виробництві, заняттях фізичною культурою і спортом.

Первинна профілактика має на меті збереження здоров'я людей, забезпечення від впливу шкідливих чинників природного і соціального середовища, які можуть викликати патологічні процеси в організмі. Соціальні, гігієнічні, медичні заходи у цьому разі спрямовані на запобігання захворюванням шляхом ліквідації причин і умов їхнього виникнення, на підвищення стійкості організму до несприятливих чинників [2].

Вторинну профілактику розглядають як сукупність заходів з припинення або послаблення патологічних процесів, які вже виникли у організмі. Головне в цьому випадку — запобігти розвитку ускладнень, важким та прогностично несприятливим формам захворювання [1].

Важливим розділом амбулаторної допомоги була і лишається профілактика захворювань. Активно-наступальна профілактика передбачає запобігання патологічним станам завдяки вивченню і активації адаптаційних механізмів регулювання життєдіяльності організму, підвищення його стійкості до негативних впливів. Вона повинна прийти на зміну існуючій пасивно-оборонній профілактиці, заснованій, головним чином, на ранньому виявленні хвороб.

Розглянемо профілактичну роботу поліклініки паралельно з трьома основними напрямками її діяльності, наведеними в одній із попередніх робіт, присвячених питанням поліклінічної підготовки [5]:

1. Профілактична робота: диспансеризація, санітарно-освітня робота, організація санітарного активу, вивчення умов праці і побуту, розробка заходів зі зниження захворюваності, інвалідності й смертності серед населення.

2. Лікувальна робота: надання медичної допомоги від першої до кваліфікованої, раннє виявлення захворювань, обслуговування робітників промислових підприємств, госпіталізація у стаціонар, експертиза тимчасової непрацездатності, направлення хворих на медико-соціальну експертну комісію

(МСЕК), медична реабілітація і динамічне спостереження за хворими.

3. Протиепідемічна робота: профілактичні щеплення, виявлення інфекційних хворих, спостереження за контактними особами.

Як бачимо, профілактика розглядається першим пунктом у роботі поліклініки і окремим напрямком її діяльності.

Із перерахованих підпунктів диспансеризація, безумовно, є основним із розділів профілактичної діяльності будь-якого лікаря поліклініки, насамперед дільничного терапевта [4, 6].

Санітарно-освітню роботу проводять у вигляді лекцій, виступів по радіо і телебаченню працівників поліклінічної ланки щодо надання медичної допомоги, публікацій їхніх актуальних статей у газетах і журналах, а також під час індивідуальних бесід лікаря з пацієнтами. Суттєве значення має наглядна агітація — стенди, плакати, розміщені в коридорах поліклінік, кабінетах лікарів, на теми запобігання розвитку інфекційних та неінфекційних захворювань. Санітарна освіта є важливою складовою профілактичного напрямку роботи поліклініки, спрямованого на гігієнічне навчання та виховання населення з метою залучення його до активної участі в охороні здоров'я.

На сучасному етапі фактично втратив своє значення у зв'язку зі зміною способу життя в нашому суспільстві підпункт, що формулюється як організація санітарного активу кожної терапевтичної дільниці та району обслуговування поліклініки в цілому. За умов активної профілактики та широкої пропаганди здорового способу життя особливо мають цінуватися представники суспільства, які сприяють на різних рівнях охороні здоров'я.

Більшість питань, що стосуються вивчення умов праці й побуту, безумовно, перебувають у компетенції фахівця з гігієни праці та профпатолога. Поліклініка теж робить свій внесок у збереження здоров'я населення. Зокрема, лікар будь-якої спеціальності щодня вирішує питання експертизи працездатності. А з метою її оцінки, як уже зазначалося [8], лікар повинен враховувати два чинники: медичний і соціальний.

Нагадаємо, що медичний чинник — точно встановлений діагноз із зазначенням стадії хвороби, характеру перебігу і функціональних порушень. Беруть до уваги також ускладнення основного захворювання і всі супутні патологічні процеси, які істотно впливають на прогноз. Соціальний чинник — це характер професії хворого і умови його праці.

Таким чином, лікар має собі уявляти характер роботи пацієнта і після комплексної оцінки медичного й соціального чинників може вирішити питання про видачу лікарняного листка й приблизний термін непрацездатності. Соціальний чинник має провідне значення при виписуванні на роботу, оскільки в цьому разі слід зважати на конкретні умови праці пацієнта. Направлення на МСЕК для встановлення групи інвалідності ґрунтується на можливості хворого виконувати роботу по своїй професії.

Багато питань, що стосуються реалізації заходів з поліпшення умов побуту і праці пацієнта перебувають у компетенції лікарської консультативної комісії [3].

В одному з основних документів поліклініки [7] — паспорті терапевтичної дільниці проводиться щорічний аналіз багатьох важливих показників діяльності по дільниці, зокрема й захворюваності, інвалідності й смертності серед населення. За цими показниками готують узагальнений звіт по поліклініці, на підставі якого розробляють відповідні заходи для зниження захворюваності, інвалідності й смертності серед населення, що проживає в районі обслуговування поліклініки. Ці заходи включають плани з диспансеризації, відбору контингентів для санаторно-курортного лікування, планової госпіталізації, проведення курсів профілактичного амбулаторного лікування та інших.

Важливе значення в діяльності поліклініки мають профілактичні огляди. В умовах поліклініки можуть здійснюватися такі види профілактичних оглядів, як періодичні, цільові, попередні.

Профілактичні огляди неможливо виокремити, оскільки їх здійснюють у рамках всіх напрямків роботи поліклініки. В профілактичній роботі вони входять у диспансеризацію, у заходи зі зниження захворюваності, інвалідності і смертності серед населення. В лікувальній практиці профілактичні огляди є основою для раннього виявлення захворювань, їх проводять під час обслуговування робітників промислових підприємств, закріплених за поліклінікою. Повна медична реабілітація і динамічне спостереження за хворими теж можливе за умови профілактичних оглядів. Елементи профілактики є в плановій госпіталізації пацієнтів у стаціонар, встановленні тимчасової непрацездатності, направленні хворих на МСЕК. В останніх випадках є певний перелік обов'язкових методів обстеження і оглядів окремих фахівців перед стаціонарним лікуванням, оформленням листка непрацездатності та ухваленням експертного рішення на МСЕК.

Протиепідемічна робота поліклініки передбачає профілактичні щеплення та спостереження за контактними особами.

У питаннях проведення профілактичних щеплень в умовах поліклініки важливо виокремити два суттєвих поняття — специфічна профілактика інфекційних захворювань та термінова профілактика інфекційних захворювань.

Специфічна профілактика інфекційних захворювань ґрунтується на активній і пасивній імунізації, а також застосуванні лікарських засобів, зокрема антибіотиків, бактеріофагів, активних щодо певних видів збудників захворювань. Вона спрямована на запобігання виникненню та поширенню інфекційних хвороб, оскільки в цьому разі створюється контингент населення, несприйнятливий до впливу певних мікроорганізмів. Прикладом може бути проведення імунізації проти грипу.

Термінова профілактика інфекційних захворювань проводиться аналогічними методами за підозри на зараження людей в умовах епідемічного вогнища.

Перерахованими заходами не обмежуються питання профілактики, що проводяться в амбулаторних умовах на поліклінічному етапі. Профілактика дуже об'ємне поняття і в цій роботі наведено лише основні її положення. Багато можна говорити про те, що проведення ефективної профілактики неможливе без виявлення чинників ризику виникнення і прогресування захворювань [2], що само по собі є предметом написання цілих розділів у підручниках, а то й окремих монографій.

Підбиваючи підсумки, лише зазначимо, що повнота проведення та ефективність заходів профілактики значною мірою залежить від сумлінного

ставлення громадян до збереження свого здоров'я та здоров'я оточення, від активної участі населення в здійсненні профілактичних заходів, від того, наскільки повно громадянин використовує надані йому суспільством можливості для збереження і зміцнення здоров'я.

Упровадження і практичне виконання профілактичних заходів на державному рівні потребує законодавчих актів, постійних значних матеріальних витрат, а також спільних зусиль усіх ланок державного апарату. Це пріоритетне завдання не тільки медичних закладів, а й промислових підприємств і сільськогосподарських комплексів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Краткая медицинская энциклопедия. Под ред. Петровского Б.В.— М.: Советская энциклопедия, 1989.— Т. 2.— С. 553—555.
2. *Серебрянский Ю.Е.* Пути совершенствования поликлинической помощи военнослужащим // Военно-мед. журн.— 1997.— № 3.— С. 8—12.
3. *Ткачишин В.С.* Діяльність лікарсько-консультативної комісії в умовах поліклініки // Проблеми медицини.— 2001.— № 7—8.— С. 3—4.

4. *Ткачишин В.С.* Диспансеризація — профілактичний метод медицини // Проблеми медицини.— 2000.— № 3.— С. 29—32.
5. *Ткачишин В.С.* Зміст роботи і структура поліклініки // Практична медицина.— 1998.— № 5—6.— С. 125—128.
6. *Ткачишин В.С.* Організація роботи, обов'язки та проблеми дільничного лікаря-терапевта // Проблеми медицини.— 2000.— № 1—2.— С. 29—33.
7. *Ткачишин В.С.* Основна медична документація поліклініки // Проблеми медицини.— 2000.— № 5.— С. 8—11.
8. *Ткачишин В.С.* Основні положення лікарсько-трудової експертизи // Проблеми медицини.— 2001.— № 5—6.— С. 19—20.

РОЛЬ ПОЛИКЛИНИКИ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОФИЛАКТИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ МЕДИЦИНЫ

В.С. Ткачишин

В статье обсуждены основные вопросы профилактики и роль поликлиники в реализации этого направления медицины. Рассмотрены виды профилактики, дана их краткая характеристика. Приведены практические способы реализации профилактического направления на поликлиническом этапе оказания медицинской помощи.

THE ROLE OF POLICLINIC IN REALIZATION OF PROPHYLACTIC DIRECTION OF MEDICINE

V.S. Tkachishin

The main issues of prophylaxis and role of polyclinic in realization of this direction of medical care are discussed in the article. The types of prophylaxis and its brief characteristics have been examined. The methods of practical realization of prophylaxis direction on polyclinic stage of medical care are presented.